

PRVI KORACI

Verovatno kako bi počeo iz početka, otišao je da živi sam na jednom ostrvu i upucao se.

Robert Kuver, „Počeci“

Moje prvo saznanje o onom svetu ozarilo me je u seoskom klozetu. Toplo i usamljeno mesto na samom kraju dvorišta, ušuškano i izolovano od svetskog komešanja. Buljeći kroz rupu klozeta, jednog dana video sam Tartar. Odatle, kroz taj mračni otvor, vodio je put nadole, ka odvratnoj gomili, ka paklu ognjenom. I kako su samo polako letele zelene mušice, ti Luciferi onoga sveta, za trenutak bi zabljesnule na svetlosti i spuštale bi se dole.

Gore, između crepova i kroz tešku paučinu videlo se nebo, a dole, tačno ispod mene, kipeo je pakao. I smrt se objašnjavala sama po sebi. Nebo je sakupljalo duše kroz crepove, a tela su se bučkala u Tartaru. To je bila priroda onog sveta.

Sedeo sam nad rupom i nisam osećao gađenje. Bio sam pogođen spoznajom da se Tartar, gde ćemo, po mišljenju moje babe svi jednog dana otići, nalazio sasvim blizu, u dvorištu, tik do kuće.

I išli smo tamo svakog dana.

Prva knjiga iz koje sam učio slova bila je *Zapisi o bugarskim ustancima*. Razlozi nisu bili patriotski, već sam do svoje sedme godine živeo na selu, a to je izgleda bila jedina knjiga tamo. Ispisivao sam slova na poslednjim dvema belim stranicama *Zapisa*. Prvo je moj de da pisao slovo mastiljavom olovkom, a posle sam ja ponavljao. Obojici su nam jezici bili plavi kao kod duhova. Pa, tada sam počeo da čitam *Zapise*. Ponavljam, ne zbog nečega drugog, već zato što je to verovatno bila jedina knjiga koja se u to vreme motala po kući na selu. Staro izdanje s tvrdim smeđim koricama, povezanim platnom.

Nedostajalo je prvih šezdeset-sedamdeset stranica, verovatno su bile iscepane i poslužile su za vatrenije ciljeve. Sada vidim da su nedostajale glave „Nekoliko detalja“, „Bugarski revolucionarni komitet“ i dopola „Baba Tonka“. Ionako mi ne bi bile interesantne, pa mi je i ta slučajnost koristila. Ušao sam direktno u ustanak. Ta knjiga bila je velika avantura mog detinjstva. Istovremeno i avanturističko štivo. Nešto slično *Konjaniku bez glave*, koji je usledio kasnije. Benkovski i Hvrkova četa (nažalost, posedovali smo samo magare) bili su mi omiljeni heroji.

Prekratke su te rane godine srećnog čitanja, kada smo još uvek bili čitaoci iz Edemskog vrta.

U dvorištu ispred kuće nalazila se lepa velika trešnja. Nakon prvog čitanja *Pod igom* ona više nije bila trešnja. U njoj je dremao trešnjev top. Krećio sam njeno stablo kako gušenice ne bi oštetile cev. Vazov opisuje napravu prosto i jasno. Probiješ svrdlom stablo po

dužini, oduvaš opiljke i cev je gotova. Sklepaš dva-tri gvozdene obruča odozgo i eto ti bugarskog *Krupa*. Bilo je draži u takvoj jednostavnosti. Sledeće godine, međutim, trešnja se iznenada osušila. Tako ponekad propadaju ustanci.

Deda nije smeo da je odseče naredne dve-tri godine. Jednog leta, kada sam došao na selo, video sam je orezanu. Ostalo je samo stablo i odozdo jedna zdrava grana. Od tada, na tu granu svakog Đurđevdana deda je besio zaklano jagnje. Voleo sam da gledam krv kako u krupnim kapima kaplje na zemlju, dok je on drao kožu i vadio još uvek tople iznutrice. Bio je našao način da sačuva trešnju, pretvarajući je u nešto kao kapište, obredno mesto za đurđevdansko jagnje. To je, naravno, složenije objašnjenje ove priče. Možda je i starčeva odluka bila samo vrlo pragmatična. Zašto da se zanemari jedna neuspela trešnja kad može da se iskoristi, ako ne za nešto drugo, onda kao čengele za jagnje.

Od malih nogu bili smo mamljeni tajnama spisateljskog zanata i kao da je najprirodnije mesto gde je to trebalo da se desi prvi put bila lokalna kantina, u kojoj nam je moj otac svakog jutra naručivao škembe čorbu i limunadu. Stolovi – kvadratni, mušeme – progorene cigaretama, šalter – mastan, a stakla – oznojena od vruće čorbe s mnogo sirćeta i belog luka, u koju su svi glasno duvali i srkali je. I tamo, na zidu, na plavoj tabli od pleksiglasa, prvi put sam pročitao: „Pisci su hirurzi ljudske duše. Oni iz nje treba da odrežu sve ono što je gnjilo i trulo.“ Šta je takav natpis govorio baš na tom mestu? Sricao sam ga svaki put dok sam srkao čorbu. Jedna kašika – „hirurzi“, jedna – „gnjilo“, još jedna – „trulo“...

Neobičan ukus imala je ta čorba.

Na vratima kuće jedne naše školske drugarice, prvi put smo čuli „Karmen“ i „Malu noćnu muziku“ u izvedbi električnog zvonca što je doneo njen otac, koji je putovao kamionom po inostranstvu. Bili smo u nižim razredima osnovne škole i opasno smo zavideli i drugarici i njenom ocu. Inostranstvo je za nas bilo posebna država, kao Francuska i Italija, samo daleko više privlačna. Samo su tamo postojala takva električna zvonca, žvake u obliku cigareta i lakat duge čokolade. Roditelji su nam objašnjavali kako pak u inostranstvu nije postojala naša priroda i kiselo mleko. Ali nama priroda i kiselo mleko nisu bili ukusni.

Prvi put smo Ajfelovu kulu videli kao suvenir s malim termometrom za sobnu temperaturu i zato nam uopšte nije bio smešan vic o onom Bugarinu, koji je susrevši se s pravom Ajfelovom kulom, dugo išao oko nje tražeći termometar.

Zamišljali smo venecijanske gondole kao noćne lampe s melodijom, a Akropolj – kao porcelansku pepeljaru samo za goste. Svi su imali po jednu „Mona Lizu“ u spavaćoj sobi, „Tajnu večeru“ u dnevnoj, a mrtve prirode s voćem i izrezanim lubenicama u kuhinji.

Zlatni vek za našu opštu kulturu.

Zato smo kasnije tako željno prihvatili Bodrijara i „preteču simulakruma“. Više nije postojao razlog da idemo do Ajfelovog tornja – samo još jedan komad, bez termometra.

Ispostavilo se da je svet mnogo dosadniji nego što je obećavao. Otkrilo se da Bremenski muzikanti ne nose nikakvo breme, već su iz istoimenog grada. I Frankfurt na Majni nije bio ono što smo mislili i koristili kao psovku. I Indijanci nisu živeli u Indiji, i Gojko Mitić nije bio crvenokožac, i još štošta vredno žaljenja. Na kraju, uvek bi došao neko da konstatuje smrt onoga što nas je okruživalo.

Smrtnost je bila velika u to vreme, veliko je bilo truljenje.

Ostala je samo ona neobična sličnost na kojoj je nastavnica geografije uporno insistirala, prelazeći štapom preko kontura Bugarske na ofucanoj geografskoj karti. I uvek se pojavljivao jedan, licem okrenut ka moru (i zadnjicom ka zapadu), strašan lav. Takvo postavljanje granica trebalo je da nas okuraži, a kako se kasnije otkrilo i da uplaši druge narode. A mi smo se bojali da ofucani lav ne zine na našu jadnu nastavnicu. Još smo se plašili, mi iz jugoistočnih krajeva lava – približno smo se nalazili tamo negde – da slučajno ne zgazimo njegove prednje šape ili da ga ne povuče za rep neki divljak sa severozapada. I kad ustane i strese se taj, inače, krotki lav, gde će nam tada biti kraj...

„Miran lav... miran lav...“, ponavljao sam uveče pre spavanja, gladeći atlas i uzdišući za nastavnicom geografije.

*(Sa bugarskog prevela **Ivana Stoičkov**)*